

Alternatyvūs skirtingo dėmenų skaičiaus terminai

Asta Mitkevičienė

Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language

P. Vileišio g. 5, Vilnius

El. p.: asta.mitkeviciene@lki.lt

<https://ror.org/011v22a28>

Orcid ID <https://orcid.org/0000-0001-5508-1555>

Moksliniai interesai: terminologija, terminografija.

Santrauka. Straipsnyje nagrinėjami nevienodą dėmenų skaičių turintys alternatyvūs dalykinių sąvokų pavadinimai – sinoniminiai terminai, taip pat terminai bei jų santrumpos, siekiant nustatyti tokių vienetų sinonimijos pobūdį ir alternatyvą lemiančius kalbinius mechanizmus. Tie mechanizmai išskiriami pagal sinonimų opoziciją, vienoje opozicijoje hipotetiškai įžvelgiami dvikrypčiai procesai. Aiškinamasi, ar skirtingo dėmenų skaičiaus sinoniminiais terminais išreiškiama tiek pat sąvokos požymių, svarstoma, ar tie požymiai sutampa.

Remiantis dviejų lietuvių kalbos terminų žodynų duomenimis išskirti tokie skirtingo dėmenų skaičiaus terminų sinonimijos kalbiniai mechanizmai: darybinis sutraukimas vs. išskleidimas, lekšemos išleidimas vs. lekšemos pridėjimas, leksinis praplėtimas vs. leksinis išleidimas (su transformavimu), abreviacija vs. išskleidimas, (ne)nusakomasis pakeitimas, aspektinis pakeitimas ir pakeitimas kitos kalbos ženklu. Vieni iš jų lemia tik formalius sinonimų skirtumus, kiti – ir semantinius.

Esminiai žodžiai: terminas, sinonimai, leksema, santrumpa, sąvokos požymis.

Alternative Terms with Different Numbers of Constituents

Abstract. The paper deals with alternative denominations of concepts (synonymous terms, as well as terms and their abbreviations) with varying numbers of constituents, in order to determine the nature of the synonymy of such units and the linguistic mechanisms that underlie the alternatives. These mechanisms are distinguished according to the opposition of synonyms, hypothetically bi-directional processes being perceived in one opposition. The analysis considers whether synonymous terms with different numbers of constituents express the same number of concept characteristics and whether these characteristics overlap.

On the basis of data from two Lithuanian terminological dictionaries, the following linguistic mechanisms of synonymy of terms with different number of constituents are identified: derivational compression vs. decompression, lexical reduction vs. lexical addition, lexical extending vs. lexical reduction (with transformation), abbreviation vs. decompression, (non-)descriptive substitution, aspectual substitution and substitution by a sign of another language. Some of them lead only to formal differences between synonyms, others to semantic differences.

Key words: term, synonyms, lexeme, abbreviation, concept characteristic.

JEL Code: G35

Įvadinės pastabos

Viena iš sėkmingos dalykinės komunikacijos sąlygų – nuoseklus terminų vartojimas. Terminai kuriami sąmoningai, siekiama, kad viena sąvoka turėtų vieną pavadinimą, tačiau jie visgi yra kalbos vienetai, tad kalbos dėsniai ir reiškiniai juos taip pat veikia. Taigi, ta pati sąvoka dėl vienokių ar kitokių priežasčių (žr. Freixa 2006, 2022; Vaskelaitė 2022) kartais įvardijama ne vienu terminu, kitaip tariant, terminas turi sinonimų.¹ Lyginant tuos sinonimus raiškos aspektu, viena iš pačių akivaizdžiausių ir bendriausių jų skirtubių – nevienodas dėmenų skaičius.

Straipsnio tikslas – išsiaiškinti už skirtingo dėmenų skaičiaus terminų sinonimijos slypinčius ir alternatyvą lemiančius kalbinius mechanizmus. Tyrimas grindžiamas lietuvių terminografijos duomenimis.

1. Tyrimo pamatas ir temos ištirtumas

Alternatyvūs skirtingo dėmenų skaičiaus terminai, besiskiriantys dėmenų skaičiumi, visų pirma asocijuojasi su terminų **trumpumo reikalavimu** ir terminų trumpinimu, taigi kalbos ekonomijos principo įgyvendinimu. Kaip teigė K. Gaivenis, „tekste terminus galima ir reikia trumpinti. Jie gali būti trumpinami dviem būdais: 1) sutraukiant ilgus sudėtinius (daugiažodžius) terminus ir praleidžiant kai kuriuos jų dėmenis ir 2) kuriant raidines ir skiemenines santrumpas.“ (Gaivenis 2014: 406, plg. Freixa 2006: 61). Tačiau terminai trumpinami ne tik testuose (vartosenoje), bet ir ieškant sąvokoms trumpesnės raiškos – tvarkant (kuriant, verčiant, norminant, standartizuojant) terminiją. Takoskyra tarp vartosenos ir pačios nominacijos ne visada aiški. Kaip antai, lietuvių ir vokiečių kalbos elektrostatikos terminų ilgąsias ir trumpąsias terminų formas vadovėliuose nagrinėjusi S. Stankevičienė nustatė, kad dalis tų formų yra kodifikuotos terminografijoje, todėl jų vartoseną nėra tik kontekstinė variacija (Stankevičienė 2012: 25). Tai patvirtintų teiginį, kad leksinio trumpinimo būdu tekstuose atsiradę sudėtinių terminų variantai gali būti leksikalizuoti ir prisideda prie terminijos raidos (Lavagnino 2012: 61).

Priešingas reiškinys – **išplėtimas (ilginimas)**, apimantis pridėjimą, eksplikavimą, išskleidimą. Siekiant didesnio aiškumo terminas tekstuose (ypač mokymo priemonėse arba mokslo populiarinimo darbuose) gauna papildomų dėmenų. Tai, kad terminai tekstuose ne tik trumpinami, bet ir išplečiami, patvirtina empiriniai atskirų dalykinių sričių lietuvių terminijos tyrimai (žr. Stankevičienė 2012, Mitkevičienė 2018, Vaskelaitė 2022 ir kt.), o koku mastu ilgesnieji vienetai terminologizuojami, neaišku, empirinių tyrimų, regis, kol kas nėra.

Kita vertus, alternatyvūs skirtingo dėmenų skaičiaus terminai nebūtinai susiję su formaliais dėmenų skaičiaus pokyčiais. Jie gali būti ir dėl įvairių su trumpinimu ar išplėtimu tiesiogiai nesusijusių priežasčių atsiradę **skirtingi tos pačios sąvokos pavadinimai**. Lietuvių terminologijos tyrimuose, kurių objektas sinoniminiai terminai, tokie dėmenų skaičiumi besiskiriantys sinonimai dažniausiai nagrinėjami per sinonimų kilmės, ypač skolinta – sava, opoziciją (Stunžinas 2005; Celiešienė 2011; Vladarskienė 2015; Aukšoriūtė 2018; Mitkevičienė 2018 ir kt.). Sinoniminiai terminai, kuriais išreiškiami ne tie patys sąvokos požymiai, analizuojami retai (pvz., Vaskelaitė 2022), dėmenų skaičiaus skirtumas neišryškinamas.

Siekiant išsiskelto tikslo, apsibrėžti tokie uždaviniai: 1) nustatyti nevienodo dėmenų skaičiaus sinoniminių terminų pamatinę skirtybę, dėl kurios tas skaičius nesutampa, 2) aptarti, kokie procesai leidžia tiems sinonimams būti tos pačios dalykinės sąvokos pavadinimais, 3) išsiaiškinti, ar skirtingo dėmenų skaičiaus sinoniminiais terminais įvardijama tiek pat sąvokos požymių, 4) pasvarstyti, ar sinonimais išreiškiami tie patys sąvokos požymiai ar aspektai. Nors lietuviškų terminų sinonimija tyrinėta gana nemažai (apžvalgą žr. Vaskelaitė 2022), šie klausimai arba aptarti fragmentiškai, arba jiems (3–4) visai neskirta dėmesio.

¹ Lietuvių terminologijoje sinonimais tradiciškai laikomi tą pačią dalykinę sąvoką įvardijantys terminai (tiek bendrašakniai, tiek nebendrašakniai), įskaitant ir dėmenų skaičiumi besiskiriančius bendrašaknius terminus (pvz., dūrinį ir jį atitinkantį žodžių junginį), kurie dar vadinami ilgaisiais ir trumpaisiais terminų variantais (nors pastaruosius mėginta ir atriboti nuo sinonimų, pvz., Kaulakienė 1994). Panašiai sinonimai traktuojami ir tarptautiniame terminologijos darbo standarte (ISO 704), tik ten kaip sinonimų pavyzdžiai nurodomi ne tik terminai, bet ir santrumpos, taip pat sutartiniai ženklai. Naujausioje užsienio terminologijos literatūroje alternatyvūs sąvokos pavadinimai laikomi ne sinonimais, o variantais, atitinkamai variantiškumas yra platesnė sąvoka nei sinonimija. Kita vertus, *variantas*, *variantiškumas*, *varijavimas* vartojami nevienareikšmiškai, taip pat ir neterminiškai.

Kartu su kitais alternatyviais pavadinimais kaip terminų sinonimai bus nagrinėjamos ir terminų santrumpos. Žinoma, sudėtinių terminų ir santrumpų gretinimas pagal dėmenų (t. y. terminą sudarančių žodžių) skaičių yra gana dirbtinis. Galima diskutuoti, ar santrumpos laikytinos tikraisiais terminais (terminologijos teoretikė M. T. Cabré (1999: 86) santrumpas išskiria kaip vieną iš terminų tipų), tačiau neabejotinai jos atlieka terminų funkciją. Į terminų variantų (plačiąja prasme) tipologijas (pvz., Faber, León-Araúz 2016; Biel 2023 ir kt.) santrumpos taip pat dažniausiai įtraukiamos.

Straipsnyje iš dalies remiamasi B. Daille (2017), kuri nagrinėjo vadinamųjų terminų įvardijamųjų variantų (angl. *denominative variants*) kalbinius mechanizmus, remdamasi penkių kalbų pavyzdžiais ir orientuodamasi į automatinį variantų atpažinimą. Ji išskyrė: 1) sinoniminę substituciją; 2) sutraukimą (*simplification*) ir 3) išplėtimą (*exemplification*). Reikia atkreipti dėmesį, kad ši autorė apie sinoniminę substituciją kalba tik tada, kai išlaikoma termino struktūra, o pakeičiamos morfemos, tarnybiniai žodžiai² arba savarankiškos lekšemos, t. y. apsiriboja tik vienodo dėmenų skaičiaus vienetais. Ir priešingai, sutraukimą ir išplėtimą sieja su terminų struktūros ir dėmenų skaičiaus pokyčiais (vėlgį savarankiškais dėmenimis ji laiko ir tarnybinius žodžius, o tai turi įtakos ir tipologijai).

2. Tiriamaoji medžiaga ir metodika

Siekiant atsiriboti nuo kontekstinės sinonimijos ir išvengti sinonimų identifikavimo problemų, tyrimas paremtas terminų žodynų duomenimis, tad terminai analizuojami nominacijos, o ne vartosenos aspektu. Medžiaga rinka iš dviejų žodynų – *Aiškinamojo psichologijos terminų žodyno* (PsichŽ, 2019) ir verčiamojo *Bibliotekininkystės, informacijos ir knygotyros (BIK) lietuvių–anglų kalbų terminų žodyno* (2021). Jie abu aprobuoti Valstybinės lietuvių kalbos komisijos ir, galima manyti, atspindi ne tik vartosenoje įsitvirtinusius, bet ir teikiamus vartoti (bet nebūtinai dar vartojamus) terminus. Šie žodynai yra didelės apimties ir vieni naujausių. Skirtingos jų sritys leidžia tikėtis universalesnių tyrimo rezultatų, visgi kol kas apsiribojama socialinių mokslų sričių žodynais. Pirmojo žodyno terminų sinonimai (įskaitant ir kaip sinonimus pateikiamas terminų santrumpas) atrinkti automatiškai iš Lietuvos Respublikos terminų banko, o po to jau neautomatiškai surastos skirtingo dėmenų skaičiaus sinonimų poros. Iš antrojo žodyno sinonimai rinkti pagal nuorodą žr., taip pat imti terminai ir jų santrumpos, kurios nurodomos prie termino po kablelio.

Pagrindiniai tyrimo metodai analitinis aprašomasis ir interpretacijos. Sinonimai nagrinėjami taikant opozicijų metodą, lyginama dėmenų raiška. Susitelkiama į sinonimų skirtybes, jų santykio pamatą, todėl kiekybiniai duomenys paliekami nuošalyje. Iš viso analizuojamos 366 poros.

Alternatyvos mechanizmai išskiriami pagal sinonimų tarpusavio santykį, vienoje opozicijoje įžvelgiami dvikrypčiai procesai. Sinonimų tarpusavio santykis traktuojamas kaip dvikryptis hipotetiškai. Bandoma teoriškai išsiaiškinti, kurie alternatyvos mechanizmai galėtų veikti, o ne būtent kurie tikrai veikė konkrečios poros atveju. Kaip antai, kada terminas trumpinamas, o kada išplečiamas, arba kuris kuriuo keičiamas, tiksliai pasakyti ne visada įmanoma. Reikėtų sąvokos nominacijos raidos analizės, kad būtų išsiaiškinta, kuris terminas atsirado anksčiau, taip pat terminų vartosenos konkrečiuose tekstuose tyrimo, siekiant nustatyti, kuris terminas yra pagrindinis arba kuriam pirmenybė teikiama konkrečios autorius ir konkrečiame kontekste. Taigi, viena sinonimų santykio kryptis gali būti žiūrint iš raidos perspektyvos, kita – iš vartosenos (minėtoje B. Daille klasifikacijoje krypties klausimas sprendžiamas taip: įtvirtintas terminas (užfiksuotas žodynuose ar terminijos ištekliuose) → termino variantas tekste). Dar prisideda ir terminijos tvarkybos veiksnys (apimantis ir kalbinį redagavimą), kuris paveikia ir terminų santykius. Be to, sinoniminiai terminai gali būti atsiradę atsietai, nepriklausomai vienas nuo kito, paimti iš skirtingų šaltinių. Sinonimija taip pat būna nulemta ir sinonimiškų tos pačios sąvokos įvardijimų kitose kalbose, tokiu atveju lietuviškų terminų sinonimija tėra antrinė. Visa tai rodo, kad terminų sinonimija yra sudėtingas įvairialypis reiškiny, o pasirinktas tyrimo būdas tėra vienas iš galimų. Tačiau sinonimų santykio pobūdžio išsiaiškinimas aktualus ir praktiniam terminologijos darbui.

² Tarnybiniai žodžiai lietuvių terminologijoje įprastai nelaikomi atskiru termino dėmeniu, taip daroma ir šiame straipsnyje.

3. Terminų skirtybės ir alternatyvos kalbiniai mechanizmai

Išanalizavus tiriamąją medžiagą, išskirtos šešios stambesnės alternatyvių pavadinimų grupės, nustatytos esminės pavadinimų skirtybės ir skirtybių mechanizmai (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Skirtingo dėmenų skaičiaus terminų skirtybės ir alternatyvos kalbiniai mechanizmai

Dėmenų skaičiaus skirtumus lemianti pamatinė skirtybė	Mechanizmas	Pavyzdžiai
dūrinys / vedinys – žodžių junginys	darybinis sutraukimas vs. darybinis išskleidimas	<i>vaizdajuostė – vaizdo juosta, unikodas – universalusis kodas BIK; biopsichologija – biologinė psichologija PsichŽ; gyveniena – gyvenimo būdas PsichŽ</i>
leksemų skaičius	leksemos išleidimas vs. leksemos pridėjimas	<i>mokslo publikacijų citavimo indeksas – mokslo citavimo indeksas, skaityklė – elektroninė skaityklė, informavimas – informavimo paslauga BIK; dialogo technika – dialogas, didžiosios depresijos sutrikimas – didžioji depresija, nervinė bulimija – bulimija PsichŽ</i>
žodžių junginys – žodis	leksinis praplėtimas vs. leksinis išleidimas (+ transformavimas)	<i>alkoholinė priklausomybė – alkoholizmas, biheiviorizmas – biheiviotistinė psichologija, paranoidinis asmenybės sutrikimas – paranoja PsichŽ; delninis kompiuteris – delninukas, periodinių leidinių fondas – periodikos fondas BIK</i>
skolinys – nusakomasis atitikmuo	(ne)nusakomasis pakeitimas	<i>perkamiausia knyga – bestseleris, audiovizualinis dokumentas – garsinis vaizdinis dokumentas, publikuoti priimtas rankraštis – postprintas BIK; akalkulija – skaičiavimo negalia, hemiparezė – pusinė parėzė, humoralinė teorija – kūno skysčių teorija PsichŽ</i>
aspektiniai („nesinoniminiai“) sinonimai	aspektinis (dalykinis) pakeitimas	<i>įvaizdinis leidinys – iliustruotas didelio formato leidinys, ketvirtosios kartos saitynas – daiktų internetas, knygos garso įrašas – kalbančioji knyga BIK; Muller'io-Lyer'io iliuzija – strėlių iliuzija, priartėjimo metodika – vidutinės paklaidos metodika, su kita psichikos liga susijusi katatonija – patikslinta katatonija PsichŽ</i>
pilnas pavadinimas – santrumpa	1) abreviacija vs. išskleidimas 2) pakeitimas kitos kalbos ženklu	<i>intelektų koeficientas – IQ, magnetinio rezonanso vaizdas – MRV PsichŽ; geografinės informacijos sistema – GIS, universaliosios dešimtainės klasifikacijos lentelės – UDK lentelės, reikšminių žodžių kontekstinė rodyklė – KWIC rodyklė BIK</i>

3.1. Darybinis sutraukimas vs. išskleidimas

„Terminų trumpumą labai dažnai laiduoja kryptingas kalbos žodžių darybos išgalių panaudojimas“ (Keinys 1980). Dūriniai ir juos atliepiantys žodžių junginiai yra bene lengviausiai

identifikuojamas tos pačios sąvokos įvardijimo tipas. Būtent dūriniai iš visų darinių glaudžiausiai yra susiję su žodžių junginiais (Urbutis 2009: 205).

Abiem sinonimais perteikiama tiek pat sąvokos požymių, o ir tie eksplikuojami požymiai yra tie patys, pvz.: *vaizdajuostė* – *vaizdo juosta*, *skaitmeninis vaizdo diskas* – *skaitmeninis vaizdadiskis* BIK. Čia prie dūrinių prišliejami ir tarptautiniai skoliniai – vadinamieji netikrieji dūriniai, žodžiai su tarptautiniais elementais, kitaip – sietiniais kamienais (apie šias ir susijusias sąvokas plačiau žr. Rutkienė 2019, Zemlevičiūtė 2018), pvz., *biopsichologija* – *biologinė psichologija*, *unikodas* – *universalusis kodas* ir kt. Tokie vienažodžiai terminai lietuvių kalboje lengvai darybiškai skaidomi (Keinys 2005: 198), tad ir ryšys su atitinkamais žodžių junginiais nesunkiai suvokiamas.

Sinoniminių vedinių ir žodžių junginių tiriamojoje medžiagoje vos keli. Jais išreiškiami tie patys sąvokos požymiai, pvz., *gyvensena* – *gyvenimo būdas* (plg. *-sena* vediniais „yra pasakomas ne tiek pats veiksmas, kiek jo būdas“ DLKG: 96; *gyvensena* „gyvenimo būdas“ BLKŽ). Kita vertus, sudėtinis terminas galėtų būti traktuojamas ir kaip siauresnis, konkretesnis nei vienažodis, pvz., *muziejinėinkystė* – *muziejų mokslas* BIK. Vediniai, kurie baigiasi priesagų junginiu *-ininkystė*, žymi verslą, ūkio šaką, dažniausiai kartu – ir tos srities mokslą (DLKG: 102), taigi galima įžvelgti ir vedinio bei žodžių junginio semantinio netapatumo galimybę.

3.2. Leksemos išleidimas vs. leksemos pridėjimas

Vienas iš tų pačių sąvoką pavadinančių terminų gana dažnai turi išleistą dėmenį (elipsinis trumpinimas) arba priešingai – pridėtą dėmenį. Tiriamojoje medžiagoje tas fakultatyvus dėmuo (ar rečiau keli dėmenys) dažniausiai yra šalutinis (atributinis), pvz.: *interneto svetainių katalogas* – *svetainių katalogas*, *inventoriaus knyga* – *bibliotekos fondo inventoriaus knyga* BIK; *socialinis vaidmuo* – *vaidmuo* PsichŽ ir kt. Tam, kad abu terminai, kurie skiriasi dėmenų skaičiumi, tebebūtų tikslūs sąvokos pavadinimai, fakultatyvus dėmuo turi nepakeisti terminų hierarchinės pakopos, t. y. terminų vieta terminų klasifikacijoje turėtų išlikti ta pati. Priešingu atveju randasi terminų nevienareikšmiškumas. Taigi, dėmenų skaičiaus skirtumas tiesiogiai susijęs su išreiškiamų sąvokos požymių skirtumu: mažiau dėmenų, mažiau eksplikuojamų požymių.

Kai fakultatyvus dėmuo turi priklausomąjį dėmenį, sinonimai skiriasi ir dėmenų sintaksiniais ryšiais, kaip antai, *mokslo publikacijų citavimo indeksas* – *mokslo citavimo indeksas*, *tarnybinis dokumentas* – *tarnybinio naudojimo dokumentas* BIK ir kt. Tad iš dalies galima būtų įžvelgti ne tik leksemos išleidimą ar pridėjimą, bet ir transformavimą.

Kai terminai skiriasi pagrindiniu dėmeniu, vienažodis terminas eina sinonimo šalutiniu dėmeniu, pvz.: *informavimas* – *informavimo paslauga* BIK; *bendrystė* – *bendrystės jausmas*, *lytinio sadizmo sutrikimas* – *sadizmas* PsichŽ. Ilgesnieji porų nariai yra vardo reikšmės junginiai – jų pagrindiniu dėmeniu eina platesnės reikšmės žodžiai nei priklausomuoju, o pačius dėmenis sieja hierarchiniai santykiai. Kadangi „daugelį vardo reikšmės junginių gali atstoti jų priklausomasis dėmuo“ (DLKG: 560), tai sudaro pagrindą kalbamojo tipo sinonimijai. Nors pagrindinis termino dėmuo yra perteklinis, tačiau jis kartu ir orientuoja į tam tikrą sąvokos suvokimą: *informavimas* gali būti suprantamas kaip tam tikras veiksmas, o *informavimo paslauga* nurodo jo vietą terminų ir atitinkamai sąvokų sistemoje (viena iš paslaugų), taigi, sukonkretina.

Empiriniai tyrimai rodo, kad kartais atributiniais vardo kilmininko junginiais pašalinamas vienažodžių terminų nevienareikšmiškumas (Zemlevičiūtė 2022: 158). Tiriamoji medžiaga iš dalies leistų įžvelgti tokią sinonimijos priežastį, pvz., *dialogas* PsichŽ turi dvi reikšmes, iš kurių viena jis yra termino *dialogo technika* sinonimas. Kita vertus, atitikmenys tame pačiame šaltinyje (angl. *dialogue technique*, rus. *механика диалога*) rodytų kitų kalbų įtaką.

3.3. Leksinis praplėtimas vs. leksinis išleidimas (su transformavimu)

Šios grupės sinoniminiai terminai yra bendrašakniai (žr. lentelę), kaip ir prieš tai aptartieji, tačiau neturi sutampančių dėmenų (kai vienas iš sinonimų yra vienažodis), pvz., *alkoholinė priklausomybė* – *alkoholizmas*, arba sutampančių šalutinių dėmenų (kai sinonimai sudėtiniai, bet skirtingo dėmenų

skaičiaus), pvz., *periodinių leidinių fondas* – *periodikos fondas*. Vieno termino daiktavardį atliepia bendrašaknis sinonimo būdvardis. Panašių leksinių vienetų (plg. *kainozojus* ir *kainozojinė era*) santykį K. Gaivenis traktavo kaip transformavimą ir praplėtimą (Gaivenis 2014: 122).

Šių sinonimų leksemomis eksplikuojamas skirtingas skaičius sąvokos požymių, jeigu lyginsime tik šaknines morfemas. Tačiau kai leksema morfemiškai skaidi, galima išskirti ir nešakninėmis morfemomis išreiškiamą sąvokos požymį, pvz., *biheiviorizmas* (-izmas reiškia tam tikrą kryptį), plg. sinonimą *biheivioristinę psichologiją*; *delninukas* (-ukas – vardažodinės ypatybės turėtoją), plg. *delninis kompiuteris*. Tokiais sinoniminiais terminais perteikiamų požymių skaičius sutampa, tačiau tie požymiai ar sąvokos aspektai nėra identiški.

Sudėtinio termino pagrindinis dėmuo lyginat su vienažodžiu sinonimu aukštesnio hierarchinio lygmens žodis. Dėl to trumpesnįjį terminą galima aiškinti per ilgesnįjį, kaip antai, remiantis sinonimais *alkoholinė priklausomybė* ir *alkoholizmas*, galima teigti, kad alkoholizmas yra priklausomybė. Tai atitiktų klasikinį apibrėžties modelį – rūšies apibrėžimą per giminę.

Tiriamosiose medžiagoje dauguma kalbamojo tipo vienažodžių sinonimų yra tarptautiniai terminai. Tai lyg ir leistų manyti, kad ilgesnįjį sinonimą reikėtų sieti su terminų aiškumo ir galbūt kartais grynumo siekiu. Vis dėl to, iš užsienio kalbų atitikmenų šaltiniuose matyti, kad vieni atitikmenys taip pat turi sinonimų, kuriuos formaliai atitinka lietuviški (pvz., terminų *alkoholinė priklausomybė* ir *alkoholizmas* atveju), kitų atitikmenys – tik vienažodžiai tarptautiniai terminai (pvz., termino *biheiviorizmas*), trečių – tik sudėtiniai (pvz., sąvokos, įvardijamos sinonimais *paranoidinis asmenybės sutrikimas* ir *paranoja*)³.

Kai sudėtiniai sinoniminiai terminai skiriasi šalutiniais dėmenimis, arba tarp tokių dėmenų taip pat galima įžvelgti hierarchinį santykį (*periodinių leidinių fondas* – *periodikos fondas*), arba tiesiog junginį atstoja rūšinis būdvardis (*panoraminis dokumentas* – *dokumentas su panoramos efektu* BIK).

3.4. (Ne)nusakomasis pakeitimas

Tiriamosiose medžiagoje nemažą dalį užima sinonimai, kurių vienas yra skolinys arba jo dėmeniu eina skolinys, o kitas – viso termino arba skolinto dėmens (ar sando) atitikmuo (žr. lentelę). Skolinio atitikmuo dažniausiai yra lietuviškas, bet atitikmens dėmeniu eina ir senasis skolinys arba tarptautinis skolinys ar hibridas.

Terminai, kurie laikytini skolintų terminų (įskaitant ir terminų su skolintais dėmenimis) atitikmenimis, turi daugiau dėmenų. Viena iš priežasčių – skolintą žodį atstoja žodžių junginys, o žodžio sandą – atskiras žodis (*šokio terapija* – *choreoterapija* PsichŽ). J. Girčienė, vertindama naujųjų skolinių ir jų atitikmenų struktūros atitiktį, nedaro skirtumo tarp sudurtinių ir sudėtinių atitikmenų (Girčienė 2005: 85), tačiau šiame tyrime ta skirtis reikšminga.

Bandant išsiaiškinti, ar tokiais sinonimais eksplikuojama tiek pat sąvokos požymių, ne visada pavyksta rasti nediskuotuiną atsakymą. Tokie tipiški pavyzdžiai kaip *algezimetas* – *skausmo matuoklis*, *etnopsichologija* – *tautos psichologija* PsichŽ, *skaitmeninis audiovizualinis dokumentas* – *skaitmeninis garso ir vaizdo dokumentas*, *vėlesnio derinimo indeksavimas* – *postkoordinatinis indeksavimas* BIK įtikina, kad sinonimais išreiškiama tiek pat sąvokos požymių. Keletas sinonimų porų yra tokios, kur vienu sinonimu (terminu atitikmeniu) perteikiama akivaizdžiai daugiau sąvokos požymių nei kitu, pvz., *mišrios prieigos žurnalas* – *hibridinis žurnalas*, *perkamiausia knyga* – *bestseleris* BIK. Kai skolinio struktūrinis skaidymas nėra informatyvus sąvokos požymių atžvilgiu, pvz., *fronstispis* – *ilustracija prieš antraštinį lapą* BIK, *frigidiškumas* – *lytinis šaltumas* PsichŽ, sudėtinga skolinį lyginti su atitikmeniu ir apskritai abejotina, ar tai tikslinga, vengiant gilintis į etimologijos dalykus.

Gretinant sinonimus pagal sąvokos požymių atitiktį, išryškėja trys grupės. Pirmoji – sinonimais ar jų besiskiriančiais dėmenimis išreiškiami tapatūs sąvokos požymiai, plg. jau minėtus pavyzdžius *algezimetas* – *skausmo matuoklis*, *skaitmeninis audiovizualinis dokumentas* – *skaitmeninis garso ir*

³ Terminų žodynuose ne visada pateikiami visi atitikmenys pasirinkta kalba, kaip, beje, ir sinonimai.

vaizdo dokumentas ir kt. Antrosios grupės sinonimų sutampa tik dalis eksplikuojamų požymių (kita dalis nesutampa arba neišreikšta), pvz.: *perkamiausia knyga – bestseleris*, *puslapių numeracija – paginacija*, *endonimas – svetimas tikrinis vardas* BIK ir kt. Labiausiai nutolę tarpusavyje trečiosios grupės sinonimai – jais sąvokos įvardijamos pagal kitus požymius, pvz.: *recenzuoti pateiktas rankraštis – preprintas*, *identifikavimo žyma – fingerprintas* BIK ir kt.

Daugumą atitikmenų jų atsiradimo metu galima traktuoti kaip perifrazes (parafrazes)⁴ – aprašomuosius nusakymus. Loginės perifrazės atlieka nominatyvinę funkciją, jos vartojamos vietoj tikrojo sinonimo arba kaip sinonimai (Pikčilingis 1975: 231). Dvikalbėje leksikografijoje perifrazės laikomos vienu iš atitikmenų tipų: „atitikmenys junginiai, kurie pavartojami kokią nors realiją įvardijančiam žodžiui versti“ (Judžentytė-Šinkūnienė, Zubaitienė 2018: 82), taigi, perifrazė yra kitoje kalboje nei žodis. Vertimo teoretikas L. Pažūsis tokiais atvejais kalba apie aprašomąjį (nusakomąjį) vertimą, o jo rezultatą vadina aprašomaisiais (nusakomaisiais) atitikmenimis (Pažūsis 2014: 277–285).⁵ Aprašomasis vertimas yra taikomas verčiant žodžio lygmens atitikmenų neturinčius terminus, be to, aprašomasis atitikmuo gali konkuruoti su skoliniu (ten pat: 278, 280).

3.5. Aspektinis (dalykinis) pakeitimas

Šiam tipui priskiriami sinonimai, kuriais sąvoka įvardijama pagal skirtingus požymius. Leksiškai tokie sinonimai nutolę vienas nuo kito, o vien iš termino sandaros negalima nuspėti jo sinonimo (žr. lentelę). Dėmenų skaičiaus skirtumai tokiose porose yra neesminiai, tad ir lyginti sinonimus pagal išreiškiamų požymių skaičių netikslinga.

Kalbamų sinonimų specifiką vaizdžiai iliustruoja poros, kuriose vienas iš terminų yra eponiminis: *Muller'io-Lyer'io iliuzija – strėlių iliuzija* PsichŽ, *anozognozija – Anton'o ir Babinski'o sindromas* ir kt. Kai kurių sinonimų atsiradimą galima grįsti klasifikacijos ypatumais, pvz., *su kita psichikos liga susijusi katatonija – patikslinta katatonija*. Visgi kitiems šios grupės sinonimams sudėtinga rasti bendrą vardiklį be to, kad sąvoka įvardijama kitokiu aspektu, pvz.: *bandos instinktas – visuomeniškumas*, *klientų nukreipta terapija – nedirektyvioji psichoterapija* PsichŽ; *paieška pagal aprobuotus kreipties elementus – unifikauta paieška*, *sudėtinės dalies aprašas – analizinis aprašas* BIK ir kt. Didžiausią semantinę nuotolį galima manyti esant tarp sinonimų, kurių skiriasi pagrindiniai dėmenys arba net visas junginys (apie lietuviškų terminų semantinę nuotolį žr. Mitkevičienė 2023, plg. Fernández-Silva 2016).

Tarpkalbiniai sinonimijos veiksniai dažnu atveju neabejotini – terminai verčiami, jais sekama, be to, lietuvių terminų sinonimiją gali lemti ne tik sinonimiški sąvokos pavadinimai kurioje kitoje kalboje (kurios terminija dalykinėje srityje daro įtaką), bet ir skirtingo pamato įvardijimai, ateinantys iš dviejų ar daugiau kalbų (vieną sinonimą lemia vienos kalbos atitikmuo, kitą – kitos).

Kai vienas iš sinonimų ar jo dėmuo yra skolinys, o kitas – lietuviškas ar lietuviškesnis terminas, sinonimai artimi jau aptartiems skoliniais ir jų atitikmenims, kuriais perteikiami skirtingi sąvokos požymiai.

3.6. Terminai ir santrumpos

Santrumpos, arba abreviatūros, – sudėtinių pavadinimų sutrauktiniai pakaitalai, sudaryti iš žodžių pirmųjų raidžių arba skiemenų (LKE 2008: 472–437)⁶. Dažnai vartojamos santrumpos gali virsti „tarsi kokiais ilgųjų pavadinimų sinonimais, jų konkurentais“ (Urbutis 2009: 351–352), „savotiškais sudėtinių pavadinimų konkurentais“ (Župerka 2012: 40). Terminų santrumpos yra ypatinga sinonimų kategorija (Sager 1990: 149). Terminų pakeitimas santrumpa veikia tik komunikacinę situaciją, bet ne semantiką (Faber, León Araúz 2016: 12), nes terminams ir akronimams būdingas didelis konceptualusis ekvivalentiškumas (Freixa 2006: 61).

⁴ Terminas varijuoja (plg. eiliškumą *perifrazė*, *parafrazė* LKE 2008), o *parafrazė* dar yra nevienareikšmis, todėl kartais būna keblu nustatyti tikslią reikšmę.

⁵ Bet kaip eksplikavimas minimas vertimas parafraze, „t. y. nusakymu kitais žodžiais arba perdirbiniu“ (Pažūsis 2014: 547).

⁶ Terminų *santrumpa* sampratą ir santykį su terminais *sutrumpinimas* ir *akronimas* išsamiai aptarė R. Vaskelaitė (2011).

Remiantis tiriamąja medžiaga ir vadovaujantis opozicija terminas vs. santrumpa, išskirtinos dvi alternatyvių pavadinimų grupės: a) terminas ir santrumpa, pvz.: *geografinės informacijos sistema – GIS*, *intelektu koeficientas – IQ*; b) terminas ir terminas su santrumpa, pvz.: *universalusis produkto kodas – UPC kodas*, *išsami tarptautinio standartinio bibliografinio aprašo forma – išsami ISBD forma* BIK.

Tipiškai santrumpos tėra antriniai pavadinimai, raiškos kondensavimo rezultatas. Tiriamojoje medžiagoje daugeliu atvejų santrumpa yra ne lietuviško termino sutrumpinimas, o jo atitikmens kitoje kalboje (daugiausia anglų)⁷, plg. *IQ – intelligence quotient* ir *intelektu koeficientas*, *UPC kodas – universal product code* ir *universalusis produkto kodas* ir kt. Tokiais atvejais apie termino trumpinimą būtų galima kalbėti nebent labai sąlygiškai: skolinotos santrumpos nėra tikrieji terminų trumpiniai, nors, galima manyti, kad trumpinio funkciją atlieka. Terminas ir skolinotos santrumpos (įskaitant terminą su santrumpa) santykis, apsiribojęs viena kalba, traktuotinas kaip keitimas kitos kalbos ženklu (santrumpas – terminu arba terminu – santrumpa)⁸. Tai akivaizdžiausia, kai lietuviškas terminas padėmeniui neatliepia santrumpas ir yra panašus į aiškinimą, pvz., *tarptautinis standartinis skaitmeninio objekto identifikatoriaus numeris – DOI numeris*, kur ilgas terminas papildomai nurodo, kad tas numeris yra tarptautinis ir standartinis (tad semantiškai jie nėra lygiaverčiai). Kaip alternatyvūs pavadinimai terminai ir skolinotos santrumpas artimi jau aptartai skolinių ir jų atitikmenų grupei (nusakomojo keitimo mechanizmas).

Be abejo, tiriamojoje medžiagoje esama pavyzdžių, kai santrumpa yra tikroji – lietuviško termino trumpinys, pvz., *universaliosios dešimtainės klasifikacijos lentelės – UDK lentelės*, *tarpbibliotekinis abonementas – TBA* ir kt. Tokias poras galima interpretuoti kaip tipines pilnąsias ir trumpąsias terminų formas.

Santrumpas būna papildomos aiškinamaisiais žodžiais (Vaskelaitė 2011: 81–83), sutampančiais su nesutrumpinto termino pagrindiniu žodžiu, pvz., *universalusis produkto kodas – UPC kodas* (plg. leksemos pridėjimo mechanizmą). Išskleidus santrumpą tas dėmuo akivaizdžiai tampa perteklinis, kita vertus, prie santrumpas pridėjus ją paaiškinantį hiperonimą, gautasis vienetas neabejotinai aiškesnis ir labiau dera prie susijusių terminų sistemos (plg. L. Pažūsis (2014) skiriamą vertimo būdą eksplikacinį pridėjimą). Bet ir čia atsižvelgtina ir tai, kad santrumpa kartu su aiškinamuoju žodžiu gali atsirasti sekant atitikmeniu (plg. *reikšminių žodžių kontekstinė rodyklė*, *KWIC rodyklė* ir *key word in context index*, *KWIC index*). Taip pat rastas pavyzdys, kai prie santrumpas pridėtas žodis nesutampa su nesutrumpinto termino pagrindiniu dėmeniu: *asmens identifikavimo numeris – PIN kodas* BIK (plg. šaltinyje nurodytus angliškus atitikmenis *personal identification number*, *PIN*), tad ir semantiškai jie tarpusavyje nutolę labiau nei kitų porų nariai, artimesni „nesinoniminiais“ sinonimams.

4. Baigiamosios pastabos

Kaip matyti, ribos tarp sinonimų grupių nėra griežtos, o ir pačios grupės nevienalytės, galima ne viena sinonimijos pobūdžio interpretacija ir keleriopas klasifikacijos detalumas, be to, esama ne gryno pobūdžio sinonimų, kurių santykis grįstinas keliais mechanizmais.

Tyrimo metu pastebėta, kad išskirti sinonimijos mechanizmai koreliuoja su terminų vertimo būdais (Zaikauskas 2014), vertimo perdaromis (Pažūsis 2014). Tiek tarp sinonimų, tiek tarp verčiamųjų vienetų ir jų atitikmenų susiklosto arba lygiavertiškumo, arba nelygiavertiškumo santykis (sinonimų atveju vienoje kalboje, atitikmenų – tarp kalbų), o už to slypi tie patys ar panašūs kalbiniai mechanizmai. Esama terminų variantų tipologijų (pvz., León Araúz, Cabezas García 2020), kurios iš dalies paremtos vertimo strategijų klasifikacijomis.

Pridurtina, kad nors šiame tyrime alternatyvūs terminai analizuoti vienos kalbos ribose, tarpkalbiniai sinonimijos veiksniai neneigiami.

⁷ Dėl paplitimo masto tą santrumpą dažnu atveju galima laikyti tarptautine.

⁸ Verčiant tekstą santrumpas dėl pragmatinių priežasčių būna eksplikuojamos – pakeičiamos sudėtinių pavadinimų vertiniais (Pažūsis 2014: 550–551).

Išvados

Išanalizavus dėmenų skaičiumi besiskiriančius alternatyvius dalykinių sąvokų pavadinimus dviejuose terminų žodynuose, nustatyta, kad jų dėmenų skaičiaus skirtumus lemia tokie kalbiniai mechanizmai: 1) darybinis sutraukimas vs. išskleidimas, 2) lekšemos išleidimas vs. lekšemos pridėjimas, 3) leksinis praplėtimas vs. leksinis išleidimas (su transformavimu), 4) abreviacija vs. išskleidimas, 5) (ne)nusakomasis pakeitimas, 6) aspektinis pakeitimas ir 7) pakeitimas kitos kalbos ženklų. 1–4 tipai sietini su termino trumpinimu arba išplėtimu, t. y. su termino struktūros pokyčiais. 5–6 tipai lemia grynai leksinius pokyčius, o dėmenų skaičiaus pokyčiai tėra šalutiniai. Paskutinis tipas apima dviejų kalbų vienetų, kurie balansuoja ant sinonimijos ir tarpkalbinio ekvivalentiškumo ribos.

Pagal išreiškiamų požymių skaičių, artimiausi yra 1-ai mechanizmų porai atstovaujantys sinonimai (ir 4-ai, žiūrint grynai formaliai). Kitos mechanizmų poros lemia arba požymių skaičiaus nesutapimą (2-as tipas), arba abejaip – tiek sutapimą, tiek nesutapimą (3, 5; 7), arba požymių skaičiaus atžvilgiu nelygintinos (6). Pagal tai, ar eksplikuojami tie patys sąvokos požymiai ir aspektai, semantiškai artimiausi yra dūriniai bei kai kurie vediniai ir juos atliepiantys žodžių junginiai (1-as tipas), o labiausiai vienas nuo kito nutolę aspektiniai sinonimai (6). Įvairiai būna (ne)nusakomojo pakeitimo (5) atveju. Kai sinonimus skiria tik lekšėmų skaičius (2), jais išreiškiama daugiau arba mažiau sąvokos požymių, o tai gali sąlygoti ir sinonimų diferenciaciją. Visgi objektyviai įvertinti eksplikuojamų požymių tapatumą ne visada įmanoma.

Kadangi tyrimas paremtas terminografijos duomenimis, sinonimų kiekis ribotas ir gal ne visi realiai egzistuojantys sinonimijos tipai atspindėti. Tačiau gauti rezultatai gali būti atspirties taškas analizuojant terminų sinonimijos pobūdį vartosenoje ir, tikimasi, padės identifikuojant sisteminės ir kontekstinės terminų sinonimijos atvejus tekstuose.

Literatūra

AUKSORIŪTĖ, A., 2018. Informatikos ir kompiuterijos terminijos raida ir sinonimija. In A. Aukšoriūtė, J. Gaivenytė-Butler, S. Labanauskienė, A. Mitkevičienė, R. Stunžinas, A. Umbrasas & P. Zemlevičiūtė. *Lietuviškos informatikos ir kompiuterijos terminijos tyrimai*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 247–307.

BIEL, Ł., 2023. Variation of legal terms in monolingual and multilingual contexts: Types, distribution, attitudes and causes. In Ł. Biel & H. J. Kockaert (Eds.). *Handbook of Terminology, 3, Legal Terminology*. John Benjamins Publishing Company, 90–123. <https://doi.org/10.1075/hot.3.var1>

BLKŽ – D. Liutkevičienė (vyr. red.). *Bendrinės lietuvių kalbos žodynas*. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/bendrinės-lietuvių-kalbos-zodynas> [žiūrėta 2023 m. gruodį].

CABRÉ, M. T., 1999. *Terminology. Theory, Methods and Applications*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

CELIEŠIENĖ, V., 2011. Įvairiakilmė sinonimija – dėsningas lietuviškos kompiuterijos terminijos norminimo etapas. *Santalka: Filologija, edukologija*, 19(1), 25–30.

DAILLE, B., 2017. *Term Variation in Specialised Corpora: Characterisation, automatic discovery and applications*. John Benjamins Publishing Company.

DLKG – V. Ambrazas (red.). *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. 4 patais. leid. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2006.

FABER, P., LEÓN-ARAÚZ, P., 2016. Specialized Knowledge Representation and the Parameterization of Context. *Frontiers in Psychology*, 7(196), 1–20. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00196>

FERNÁNDEZ-SILVA, S., 2016. The cognitive and rhetorical role of term variation and its contribution to knowledge construction in research articles. *Terminology*, 22(1), 52–79. <https://doi.org/10.1075/term.22.1.03fer>

FREIXA, J., 2006. Causes of Denominative Variation in Terminology: A Typology Proposal. *Terminology*, 12(1), 51–77. <https://doi.org/10.1075/term.12.1.04fre>

FREIXA, J., 2022. Causes of terminological variation. In P. Faber & M. C. L'Homme (Eds.). *Theoretical Perspectives on Terminology: Explaining terms, concepts and specialized knowledge*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 399–420. <https://doi.org/10.1075/tlrp.23.18fre>

- GAIVENIS, K., 2002. *Rinktiniai raštai*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- GIRČIENĖ, J., 2005. *Naujųjų skolinių atitikmenys: struktūra ir vartoseną*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- ISO 704:2022. *Terminology work – Principles and methods*.
- JUDŽENTYTĖ-ŠINKŪNIENĖ, G., ZUBAITIENĖ, V., 2018. Atitikmenų ekvivalentiškumo problema paraleliniuose XVII a. žodynuose. *Vilnius University Open Series*, (1), 61–125. <https://doi.org/10.15388/Proceedings.2018.5>
- KAULAKIENĖ, A., 1994. Fizikos ir technikos terminų sinonimijos vertinimas. *Lietuvių kalbotyros klausimai*, 31, 51–55.
- KEINYS, S., 1980. *Terminologijos abėcėlė*. Vilnius: Mokslo.
- KEINYS, S., 2005. *Dabartinė lietuvių terminologija*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.
- LAVAGNINO, E., 2012. Les Langues de Spécialité et la variation discursive: une étude contrastive de la réduction des termes complexes. *Synergies Espagne*, 5, 47–64.
- LEÓN ARAÚZ, P., CABEZAS GARCÍA, M., 2020. Term and Translation Variation of Multi-Word Terms. In P. Mogorrón Huerta (Ed.). *Análisis multidisciplinar del fenómeno de la variación fraseológica en traducción e interpretación / Multidisciplinary Analysis of the Phenomenon of Phraseological Variation in Translation and Interpreting. MonTI Special Issue*, 6, 210–247.
- LKE 2008 – K. Morkūnas (sud.). *Lietuvių kalbos enciklopedija*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- MITKEVIČIENĖ, A., 2018. Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras Kazys Bizauskas ir lietuvių literatūros mokslo terminija. *Terminologija*, 25, 201–234.
- MITKEVIČIENĖ, A., 2023. Sinoniminių dvižodžių terminų struktūrinis semantinis nuotolis. *Acta Linguistica Lithuanica*, 89, 145–163.
- PAŽŪSIS, L., 2014. *Kalba ir vertimas*. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- PIKČILINGIS, J., 1975. *Lietuvių kalbos stilistika*, 2. Vilnius: Mokslo.
- RUTKIENĖ, L., 2019. Hibridiniai statybos terminijos dūriniai su klasikiais prepoziciniais sietiniais kamienais. *Terminologija*, 26, 140–161. doi.org/10.35321/term26-07
- SAGER, J. C., 1990. *A Practical Course in Terminology Processing*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- STANKEVIČIENĖ, S., 2012. Variantinė ir sinoniminė lietuvių ir vokiečių kalbų elektrosstatikos terminų raiška. *Kalbų studijos*, 21, 21–27.
- STUNŽINAS, R., 2005. Statybos terminijos sinonimija. *Terminologija*, 12, 7–26.
- URBUTIS, V., 2009. *Žodžių darybos teorija*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- VASKELAITĖ, R., 2011. Santrumpos: sandara ir sintaksinė vartoseną. *Kalbos kultūra*, 84, 60–97.
- VASKELAITĖ, R., 2022. *Makroekonomikos terminija: sinonimijos priežastys*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- VLADARSKIENĖ, R., 2015. Skolintų ir lietuviškų ekonomikos terminų konkurencija. *Terminologija*, 22, 98–109.
- ZAUKASKAS, E., 2014. Terminų vertimo būdai Europos Sąjungos teisės aktų vertimuose į lietuvių kalbą. *Terminologija*, 21, 71–89.
- ZEMLEVIČIŪTĖ, P., 2018. Kitų kalbų poveikis lietuviškai informatikos ir kompiuterijos terminijai. In A. Aukšoriūtė, J. Gaivenytė-Butler, S. Labanauskienė, A. Mitkevičienė, R. Stunžinas, A. Umbrasas & P. Zemlevičiūtė. *Lietuviškos informatikos ir kompiuterijos terminijos tyrimai*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 150–246.
- ZEMLEVIČIŪTĖ, P., 2022. XIX a. pab. – XX pr. dvižodžiai sudėtiniai pavadinimai su pagrindiniu dėmeniu „liga“ ir daiktavardžio kilmininku reiškiamais priklausomaisiais dėmenimis. *Terminologija*, 29, 140–167. [doi: 10.35321/term29-08](https://doi.org/10.35321/term29-08)
- ŽUPERKA, K., 2012. *Stilistika*. Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla.

Šaltiniai

BIK – N. BLIŪDŽIUVIENĖ, V. J. VALIUKĖNAS. *Bibliotekininkystės, informacijos ir knygotyros (BIK) lietuvių–anglų kalbų terminų žodynas*. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2021.

PsichŽ – A. BAGDONAS, R. BLIUMAS. *Aiškinamasis psichologijos terminų žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2019.

Asta Mitkevičienė: humanitarinių mokslų daktarė, Lietuvių kalbos instituto Terminologijos centro vadovė, mokslo darbuotoja, P. Vileišio g. 5, Vilnius, +3705237198, asta.mitkeviciene@lki.lt